

A középosztály családvédelme.

Zibolen Endre dr. előadása.

A középosztály fogalma, köre, társadalmi helye és szerepe ma is vita tárgya. Zavaros és átmeneti korunkban mindezek a kérdések még bizonytalanabbak, mint máskor voltak. Meghatározásukkal és tisztázásukkal jelenleg nem foglalkozhatunk. Magyar társadalmunkat úgy vesszük, ahogy van, mert a bírálókat nem feladatunk, s a jóslás még kevésbé.

Szociológusok, közgazdák, politikusok körülbelül megegyeznek abban, hogy a középosztályt általában a következő ismertető jelek jellemzik: 1. Mérsékelt vagyon és gazdasági tevékenységével szerzett, megélhetéséhez és családja életének biztosításához elegendő jövedelem; ezek alsó és felső „határa nehezen szabható meg,- 2. a lehetőséghez mért, minél nagyobb gazdasági függetlenség; 3. összetettebb, szellemi igényeket is támasztó munkakör; 4. bizonyos vonatkozásokban megfelelő iskolai végzettség és műveltségi színvonal; 5. jelentősebb, a helyi viszonyok szerint súllyal is rendelkező társadalmi helyzet.

A középosztály értékét nálunk is világnézeti hovatartozandóság és érdekek szerint ítélik meg. Annyi bizonyos, hogy jelenlegi társadalmi berendezésünknek nagyon értékes rétege. A tudatos nemzeti lét letéteményese, a társadalmi éles érdekellentétek ellensúlyozója azzal, hogy közép-

helyet foglal el a nagykapitalisták és a szegény néprétegek között; saját személyében egyesíti sok tagja a munkát és a tőkét, s ezzel gyakorlati példát mutat a két termelő tényezőnek az együttműködésére; több csoportja élénk kulturális érdeklődést tanúsít, részint anyagi támogatásával, részint kulturális munkálkodásával a magasabb nemzeti műveltség fenntartója.

A keresztény vonalú gazdasági rend is nagyon értékeli a középosztályt részint előbb felsorolt szerepköre miatt, részint pedig azért, mert gazdaságilag függetlenebb egyedei erkölcsileg is megállapodottabbak és ellensúlyozzák azt a szociális veszedelmet, amelyet a gazdaságilag teljesen függő egyedek a társadalomra hozhatnak. A keresztény gazdasági rend ebből azt a következtetést vonja le, hogy a proletárok közül minél többet a középosztályba kell fölemelni és a lehetőleg szerint önálló gazdasági eggyeddé tenni.

Annak a körnek a megvonása, hogy mely foglalkozási ágak foglalhatók a középosztály fogalma alá, szintén elég nehéz feladat. A szakértők általában két csoportját különböztetik meg a középosztálynak: egy régebbi és egy újabb keletű csoportot. A régebbi csoportba tartoznak: 1. bizonyos birtokkategóriájú földműves rétegek; 2. mesterelemek és iparosok egyes rétegei; 3. önálló kereskedők; 4. szabadpályákon működők. A középosztály újabb csoportját képezik a közületi tisztviselők, magántisztviselők és jobb helyzetű magánalkalmazottak. Ez utóbbi csoport jelentékeny részében a kapitalista gazdasági rendnek köszönheti keletkezését, fejlődését és boldogulását.

A két csoportnak, a régebbinek és az újabb fejlődésűnek az egybefogása a középosztály közös fogalma és érdekköre alá nem megy nehézség nélkül. Kétségtelenül vannak közös érintkezési pontjaik, vannak azonban külön érdekeik is. A legjellemzőbb különbség a gazdasági önállóság kérdése, amely kétségtelenül *más* a tisztviselő és alkalmazotti kategóriáknál, s más az önálló termelő csoportoknál. Ehhez járul még a sok gazdasági érdekellentét, amelyek nemcsak a függő viszonyban élő tisztviselő és alkalmazotti rétegeket választják el az önálló termelőktől, hanem ez utóbbiakat is egymástól. Ez főleg az oka annak, hogy a középosztály tagjai nem fejthették ki a közéletben azt a befolyást, amelyet erkölcsi, szellemi és gazdasági erejüknel fogva megérdemeltek volna.

Feladatomból szempontjából ennyit tartottam szükségesnek megemlíteni, hogy világosan lássuk legalább körvonalalaiban, hogy a magyar társadalomnak az a rétege, amelyet középosztály néven ismerünk, milyen részekből tevődik össze és mi a társadalmi szerepe.

Ha meg akarjuk ismerni, miképpen tudjuk előmozdítani a középosztály családvédelmét, előbb tudnunk kell világosan, milyen tekintetben szorul védelemre a család, továbbá tisztában kell lennünk azzal, mit jelent a család éppen a középosztály szempontjából.

Korunk is azok közé tartozik, amelyben igen sok szó esik a családról, annak pusztulásáról, széteséséről, s természetesen talpraállításáról és védelméről. Közelebbről szemügyre véve a kérdést azonnal rájövünk, hogy az összes szóbeli és

írásbeli fejtegetések főleg a család biológiai jelentőségével foglalkoznak. A cél világosan az, és a családi élet azért fontos, hogy minél több és minél egészségesebb gyermek szülessék. Ebben látjuk a népi erőt, a nemzet hatalmát és nemzeti céljaink megvalósításának legbiztosabb eszközét. A nemzet szempontjából kétségtelenül, ez a család első és legnagyobb jelentősége. Azonban a család kérdése így nagyon le van egyszerűsítve, s ezzel a család kérdésének bonyolult voltát meg sem közelítettük. A család problémája ennél sokkal nehezebb, s talán éppen a biológiai oldala közelíthető meg leginkább.

Pedig a család kérdésével érdemes alaposan is foglalkozni, mert pl. Werner Sombart szerint minden jó, nemes, magasztos és szép dolog a világon a családnak köszönhető. Kísérjük meg a család ügyét röviden, azonban mai szóval élve totálisan megvilágítani. A sok szóból és írásból körülbelül a következőket lehet összegezni: 1. A család a legtermészetesebb élettani egység, amelynek keretében a szülők és a gyermekek a természet és a társadalom rendje szerint élik a maguk természetes életét. A család, mint élettani egység a gyermek születésének pillanatában nem fejezte be ebbeli feladatát, hanem ez a feladat tovább tart mindaddig, amíg a gyermek a maga lábán megálló, önálló egyeddé nem fejlődött. A testi fejlődés szempontjából is a család a legmegfelelőbb hely a gyermek számára, s hozzá fűzött feladatát kellő szakszerű orvosi segítséggel a legjobban oldja meg. 2. A mai gazdasági viszonyok között is a család gazdasági egységet alkot, ha nem is a termelés oldalán, de mindenesetre

fogyasztás szempontjából. Hogy ez mit jelent nemzetgazdasági és társadalompolitikai szempontból, rövid néhány sorban ki sem fejezhető. Elég lesz talán arra rámutatnunk, hogy a gyermeknek a családban, mint gazdasági egységben való nevelkedése maga a legkézzelfoghatóbb életrealitás, amely gyakorlatban mutatja meg neki a lehetőségeket, a nehézségeket és áthidalásuk módját. Család nélkül nyugodt, hosszabb ideig állandó társadalmi élet az emberi természet miatt véleményünk szerint lehetetlen. 3. A család a gyermek természetes nevelő környezete. A szülő, gyermek, otthon, s ezeknek élete, kapcsolata, egybefonódása nekünk, akik így nevelkedtünk, a legideálisabb nevelő környezetnek látszik, és igazunk is van, mert a család nélkül nevelkedett emberekben kevés kivétellel egyik vagy másik irányban az emberi mivolttól elütő, szokatlan kinövésnek mutatkoznak. A családi nevelő környezetnek megvannak a maga közismert tényezői, amelyeknek a rendes működésétől függ a nevelés eredménye. Mindannyian ismerjük és hirdetjük a szülői szeretet óriási hatalmát, főleg az édesanyáét. Még hibáival is olyan nevelési eredményeket hoz létre, amelyeket a legszakosított pedagógiai rendszer is csak halaványan tud utánozni. A gyermek kibontakozó testi és lelki erőinek úgy kell a szülői szeretet, mint a természetnek nálunk a májusi eső. Ebben a véleményben nincs eltérés az emberek között, az ellen azonban már többen vétenek, hogy a szeretettel visszaélnék, s igen gyakran pazarolják.

A családnak mint nevelő környezetnek ugyan csak nélkülözhetetlen tényezője a szülők tekin-

télye. Ezen nem értünk holmi megfélemlítésen alapuló szülői hatalmat, hanem a gyermek lelkében keletkező tiszteletteljes érzelmet, amely a szülők természetes anyagi, testi, szellemi, erkölcsi s ha lehet, műveltségbeli fölényén alapszik. A gyermeknek éreznie kell, hogy szüleitől jóformán minden tekintetben függ, s ez a függés magától értetődő kell, hogy legyen. Ezen nem lehet okoskodni, mert ez a természet rendje szerint való, ez a család velejárója, amely nélkül a család szétesik. A család szétesésén ez esetben a szeretet sem segít, legfeljebb elodázza és fájdalommassá teszi. Ennek a ténynek a hangsúlyozása korunkban azért fontos, mert a szülői tekintély ellen több oldalról súlyosan vétünk. Vétünk rosszakaratból, amikor is destrukcióról beszélünk, vétünk azonban hibás jóindulatból is, s ez esetben az eredmény majdnem ugyanaz, legfeljebb lassabban következik be.

A család üdvös szerepe és fenntartó ereje a társadalomban továbbá azon is alapszik, hogy mintegy szociális híd a benne nevelkedő gyermek és a külvilág között. Az édesanya alkotja ennek a hídnak az alappillérét. Az ő önzetlen szeretete, a gyermek szemében mutatkozó föltétlen megbízhatósága, közvetlensége azok a fogantatók, amelyekbe a gyermek belekapaszkodik, amikor zárt önző köréből először a család tagjai felé lép, utána a családban tartózkodó idegenek felé, s végül a külső világ tagjai felé. Család nélkül ez a szociális közeledés természetellenes, rendszerint nem sikerül, s az így nevelt emberek valójában szociális szempontból ütődöttek. A társadalom nehezen forgó szociális kereke még ezt

a meglevő csekély sebességét is a családnak köszönheti, nélküle a társadalom szociális viszonylatából minden őszinteség hiányoznék.

Egyéb jeles tulajdonságai mellett még azt is szükségesnek tartjuk a családnál megemlíteni, hogy az emberek között szükséges fegyelemnek szinte páratlanul álló helye. Gondoljuk csak meg, hogy milyen magától értetődő módon fegyelmezi a szülőt: mennyire meg kell gondolnia anyagi dolgait éppen a család és a gyermekek érdekei miatt, mennyire be kell osztania az idejét, pihe- nését és szórakozását, mennyire kell vigyáznia még a beszédére is, csakhogy a gyermekek lelkében kárt ne tegyen. Ezek mind magától érte- tődő dolgok rendes és józan eszű embernél. Nem esnek túlságosan nehezünkre, viszont hozzászok- tatnak bennünket ahhoz, hogy mások is vannak a világon s nekünk rájuk tekintettel kell len- nünk. Megint rá kell mutatnunk arra, hogy csa- lád nélkül nevelkedett embereknél e dolgokat rendszerint csak terror és érdek szabályozza, ezekből pedig minden emberi vonás hiányzik. S ha már a felnőtt szülőre van fegyelmező hatás- sal a család, mennyire igaz ez a gyermekekre nézve. Vannak ugyan fegyelmetlenül nevelt, elkényeztetett gyermekek is, ez tagadhatatlan, azonban ezeken más nevelési környezetben sem lehet nagyon segíteni. A bosszúálló, kárörvendő és kegyetlen emberek típusai azokból a gyerme- kekből kerültek ki, akiket családon kívül kemény elnyomatás mellett neveltek és természetes ősz- tőneiknek megnyilatkozási lehetőséget nem en- gedtek.

Nyilvánvaló, hogy páratlanul álló értékei miatt

a család az egész társadalom kincse. S abban sem lennénk igazságosak, ha azt állítanók, hogy nem minden társadalmi osztályon belül találunk minden tekintetben kifogástalan családokat. Mégis tudományosan is igazolható, hogy a középosztály az, amelyik általában a legtudatosabb családi életet éli. Van ma már — sajnos — sok olyan középosztálybeli család, amelyik a züllés útjára lépett, mindamellett tudatos, rendeltetésének megfelelő, a lényegét átélő családi életet összehasonlíthatatlanul több középosztályhoz tartozó ember él, mint más osztálybeli. Sok hibájuk mellett is az effajta családok közelítik meg leginkább a keresztény család eszményét.

Ha ennek a jelenségnek az okát keressük, úgy a következőket állapíthatjuk meg. A középosztálynak általában van valamelyes vagyona, vagy legalább akkora jövedelme, amely fölmenti őt attól, hogy a mindennapi anyagi lét keserves gondjaiba belefulladásjon. Életszintje lehetővé teszi számára, hogy kultúrértékek iránt is érdeklődjék, lássa az emberi lét történeti összefüggéseit, s átélje a maga módja szerint a szépet és a jót. Vagyona nem akkora, hogy számára öncéllá váljék, nem elégíti őt ki sem hatalmi, sem élvezeti ösztöneiben, sem dicsőégszomjában, hanem arra kényszeríti, hogy munkával, igyekezetével és alkotásaival biztosítsa a maga számára mindazt, amit egyeseknél a vagyon jelent. A nagyobb vagyon hiánya arra is ráutalja, hogy családja jövőjéről más úton-módon gondoskodjék. Gyermekei nevelésénél elsőrendű szempont, hogy nevelésük jó legyen, biztosítékot nyújtson arra, hogy az életben boldogulni fognak akkor is, ha az apa

már nem lesz az élők sorában. A középosztály egyes rétegei sokszor erejükön felül költenek gyermekeik iskoláztatására mind itthoni intézetekben, mind igen sokszor külföldi iskolákban. Ujabban pl. szokássá vált az idegen nyelvek tanulása is, s ez szintén a gyermek jövőjéről való gondoskodás jegyében történik. A középosztály tagjai igen nagy részben érzik is a felelősséget, amellyel családjukkal szemben tartoznak.

Ugyancsak a családról való gondoskodás rugójául szolgál némely családnál az a törekvés is, hogy a család neve és dicsősége fennmaradjon. Tehát a középosztály legtöbb rétegét jellemző történelmi érzék és hagyománytisztelet jelentkezik itt mint családfenntartó és gondozó erő. Általában az élet értelmét megmagyarázó műveltség, a kipallérozott értelem és az önző érdekeken túl látó erkölcsi érzék, s kötelességtudat közrejátszanak abban, hogy a családról való felfogás közelebb jusson a családnak keresztény értelmezéséhez.

Bizonyos, hogy nem egy példát lehetne felsorolni az ellen, amit állítottam, hogy t. i. aránylag a középosztály az, amelyik a leginkább él tudatos s talán még azt is lehetne mondani, hogy töretlen családi életet. Minthogy emberek életét szabályozó intézményről van szó, azért nem lehet rá a matematika szabályait alkalmazni, s így az ellenkező példák magát a tételt általánoságban nem döntenek meg. Kétségtelenül igaz, hogy a középosztály igen sok tagja jól tudja, mit jelent a család, milyen kötelességet ró tagjaira, s szép számmal vannak olyanok, akik e rájuk rótt kötelességet becsülettel teljesítik is.

Feladatommá lett, hogy a középosztály családvédelmével foglalkozzam. A középosztály családját ugyanazok a veszedelmek fenyegetik, mint társadalmunk minden más osztályáét vagy rétegéét. Talán csak érzékenysége nagyobb, főleg azért, mert — mint mondtam — tudatosabb családi életet él és talán pontosabban tudja, mi forog kockán. Éppen azért mindaz, amit a középosztály családjáról e tekintetben mondani fogok, körülbelül minden családra áll.

A családot a lehető legnagyobb veszedelem fenyegeti keresztény szemszögből, t. i. az, hogy felbomlik és tönkremegy. Néhány jelenség e téren már annyira szembeszökő, hogy mint magyar nemzeti veszedelem forog közszájon. Ide tartozik a teljes gyermektelenség, az egyke és a sok válás. Ezeket a jelenségeket azért vesszük inkább észre, mert már létezett társadalmi alakulatnak a felbomlásával jártak, több esetben zajosabb nyugtalanságot okoztak, vagy — iskolákban, katonaságnál — az elmaradt emberanyag feltűnő hiányt mutatott. Azonban a középosztállynál igen gyakran az a veszedelem is fenyegeti a családot, hogy sok esetben meg sem alakul. E tekintetben ugyan bizonyos divatszerű jelenséggel találkozunk, a középosztály tagjai ugyanis időközönként minden különösebben bizonyítható ok nélkül hol nehezebben, hol könnyebben alapítanak családot, pedig az a körülmény, amelyre a családalapítás elmaradásánál egyesek hivatkozni szoktak, t. i. a család alapításához és fenntartásához szükséges anyagi alap elégtelensége, rendszerint ugyanaz.

A mai kapkodó, egyelőre kiforratlan, s éppen

azért állandó jelleg nélküli korban a középosztály családjánál az a baj is mutatkozik, hogy sokszor a legjobb akarat mellett sem tudja élni azt a családi életet, amelyre hivatott és amelyet szeretne. Megvan hozzá az anyagi, szellemi és erkölcsi föltétele, megvan a jóakarata, de nincs hozzá ideje és lehetősége. A családon kívül álló tényezők ma oly sok feladatot rónak a még fejlődő gyermekekre és annyi időt töltetnek vele a családon kívül, hogy a család csak mint laza keret marad meg számára, tartalmát már alig érti és az természetesen nem is tud rá hatni. Ilyen módon keletkezik az a megmagyarázhatatlan helyzet, hogy széltében-hosszában dicsérjük a családot, nevelünk is a család számára, igaz, hogy a családon kívül, közben a család fokozatosan szét-esik.

A baj megállapításán túl fokozottabb jelentősége van annak, hogy megtaláljuk azt a módot és azokat az eszközöket, amelyeknek a segítségével a középosztály családjának anyagi és szociális védelmet tudunk nyújtani. Természetesen ez esetben is a családot ott kell védeni, ahol veszélyben forog és ahol a legnagyobb védelemre szorul. Ilyen szempontok a következők lehetnek:

1. Mindenekelőtt meg kell teremteni a szükséges anyagi alapot ahhoz, hogy családot lehessen alapítani, azt fenn lehessen tartani, és a társadalmi helyzetnek megfelelően jövőjét biztosítani.

2. A családnak, mint társadalmunk magjának a szociális egységét biztosítani kell azzal, hogy szerkezetéből folyó szerepmegosztásait meghagyjuk. A szülő ne csak életadója legyen gyermekének, hanem nevelője, eligazítója és eltartója is.

Ehhez pedig idő és mód kell. A ma elfogadott szólas szerint meg kell őriznünk a középosztálybeli család totális egységét.

Az anyagi alap megadásánál legelőször is annak állandó és intézményes biztosítására kell törekednünk. A toldozás-foldozás kora lejárt, eddig eredményre nem vezetett, az érdekelt családokon nem segített, s hozzá nagyon drága segítség is volt. Az egyedüli igazságos, tartós és kifizetődő eljárás *a középosztály életszintjének általános emelése*. Ezzel együttjár, pontosabban ennek a föltétele a magyar társadalom vagyoneelosztásának arányosabb rendezése és az emberi jóakarat határain belül megállapítható igazságos jövedelemelosztás. A magyar családokat, illetve azok fenntartóit olyan helyzetbe kell hozni, hogy családjuk anyagi és szellemi szükségleteit maguk láthassák el és ezek kapcsán fölmerülő kiadásokat maguk fedezhessék. A magyar közösség joggal állít föl követelményeket az egyes családokkal szemben, s azok teljesítését meg is követelheti, ha megadta hozzá a lehetőséget. Azonkívül módja van ilyen alapon a teljesítményeket ellenőrizni. Meg vagyunk róla győződve, hogy a társadalomnak többbe kerül az a sok intézmény, hivatalos támogatásban részesülő egyesület, amely a családok különféle támogatása és segítése címén kér a közpénzekből segílyt, mintha jelentékeny részüket megszüntetnők, s a költségeket maguknak a családoknak adjuk életszintjük emelése alakjában. Különben is az ilyen karitatív megsegítésnek tartósan nincs meg a kellő hatása, mint említettem, nagyon drága, a segítségre rászoruló családnak nem nyújt elég bizton-

ságot s ami nem utolsó dolog, a családra nézve megalázó, mert a segítségnyújtásnak a legfigyelmesebb formája mellett sem lehet belőle a hatalmi kérdést eltávolítani. A ma megnyilatkozó közgyámkodásnak az egyén és a család fölött az a mellékíze van, hogy ezáltal akarjuk az embereket kézben tartani.

Minthogy társadalmi középosztályról valószínűleg csak olyan társadalomban lehet szó, amelynek sejtjét a család alkotja, azért a középosztály védelmére javasolt intézkedéseket lehet nagyjából a család védelmére is tanácsolni. Amikor tehát a középosztály életszintjének általános emelését, a vagyoni viszonyok rendezését, s a jövedelemelosztás igazságosabbá tételét javasoljuk, tudatában vagyunk annak, hogy olyan követeléseket támasztunk, amelyek teljesítésétől vagy nemteljesítésétől függ a középosztály élete vagy halála. De a középosztály családvédelménél is csak ezt állíthatjuk fel alapkövetelésnek, mert enélkül igazi és tartós családvédelem nincs. Ugyanígy a középosztály egyes csoportjainak a megsegítésére irányuló anyagi és szociális intézkedések, amelyekről az illető csoportok boldogulása függ, alkalmasak a család fennállásának és boldogulásának a biztosítására is. Ezeken kívül természetesen vannak olyan intézkedések, amelyek csak a család előnyére vonatkoznak, anélkül, hogy a középosztály létével szorosabb összefüggésben lennének.

Ahogy azonban az anyagi alapfeltételek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a középosztály tagjai családot alapítsanak, azokban a családokban bőséges gyermekáldás legyen, a gyermekek a szülöktől gondozásban és nevelésben részesüljenek,

éppúgy szükséges az is, hogy a család részint együtt maradjon, részint olyan helyzetben legyen, hogy feladatát teljesíteni tudja. A megalapított, de feladatának teljesítésében akadályozott család biológiai feladatának, vagyis a gyermekek világrahozatalának eleget tud tenni, azonban ezzel még nem felel meg társadalmi és nemzeti céljának. Rendeltetészerű célját csak akkor tölti be, ha a világrahozott gyermekeket fölneveli, s eközben beleilleszti őket abba az anyagi, szellemi és erkölcsi létbe, amely a nemzeti társadalom fennállását biztosítja. A családi keret fenntartása és biztosítása ehhez nem elegendő, kell még hozzá a keresztény családot jellemző tartalom is. Alkotó részei és működő erői: A szülők és a gyermekek huzamos együttléte, a gyermek lehetőleg sok időt töltsön a családban; teljes egészében érvényesüljön a keresztény elveken nyugvó apai tekintély, érezze a gyermek, hogy anyagiakban, szellemiekben és erkölcsiekben szüleitől függ, s ne lássa azt, hogy szülei részéről csak a gond jut osztályrészül, s ami öröm éri az életben, az idegenektől ered, még ha jóindulatú egyesületek és intézmények is azok. Ezekre is szükség van, de csak ott, ahol a szülői tekintély és szeretet tehetetlen. Jusson bőven szóhoz a családban az anyai szeretet, a családi együttes lelke, napfénye és ragyogása, de ehhez is alkalom kell, amelyet csak a huzamos együttlét nyújt, egyébként az az anyai szeretet, amelyet szinte lopva lehet gyakorolni néhány hét vagy egy-két hónap alatt az esztendőben, éppúgy rombolhat, mint a rohanó víz árja.

Gyakorlatilag a keresztény középosztály család-jait nagy átlagban olyan helyzetbe lehet juttatni,

hogy a család maga lássa el és nevelje gyermekeit; a legtöbb szülőnek van hozzá kellő szellemi és erkölcsi ereje. Maga gondolja a gyermek egészségét az orvos közbejöttével, maga iskoláztassa s képeztesse, s a gyermek, amíg kell, szüleivel együtt menjen szórakozni, utazni. Mint már említettem, a nemzeti közösségnek joga van ahhoz, hogy tagjai egészségi, szellemi és erkölcsi állapotával törődjék, s ennek így nincs is semmi akadály, mert a föltételeihez juttatott családdal szemben mindig megvan a közösségnek az ellenőrzési joga. Viszont ha a közösség állandóan akadályozza a családot rendeltetésének a betöltésében, maga járul hozzá, hogy az ne legyen többé a társadalom alapja, s egy olyan társadalom létrejöttét mozdítja elő, amely néma családon alapszik, legalább is nem a keresztény válfaján.

Hogy a család ezt a társadalmi és nemzetfenntartó szerepét jól tölthesse be, az eddig említeteken kívül a középosztályt újra rá kell nevelni némely szociális erény szeretetére és gyakorlataira. Az új rendszerű propagandával bámulatos hatást lehet elérni, hiszen ezt sok egyéb dolog mellett magában a családban is tapasztaljuk. A propagandának ezt a befolyását fel kell használnunk a családot támogató szociális erények megkedveltetésére. Első helyen áll ezek között a családi otthon szeretete, az otthon való tartózkodás gazdasági, egészségi, idegéleti és hangulati haszna, hogy pl. ne érezzék magukat a családtagok szerencsétleneknek, ha egy-egy este otthon kell maradniok; hangsúlyozásra, sőt talán inkább föltámasztásra szorul a takarékoság erénye is. A szükségleteknek a készletekkel való arányosítása, mértéktar-

tás az igényekben, a kevéssel való beérés riind olyan hangok, amelyek a ma fiának a középosztályban is idegenek, pedig ezek nélkül nem tehetünk szert arra a kevés magánvagyonra sem, amely társadalmunkban a biztonságérzetet adja és nem szerezhethjük meg azt a jellembeli és erkölcsi függetlenséget, amely nélkül ma éppen a középosztálynak göröngyössé válik az élete. Szükségszerűen sorolhatjuk ide a munkaszeretetet, amely mindig a középosztály díszére szolgált, akár a régi középosztályt vesszük, akár a modernebbet. Ezzel vált ez az osztály a társadalom legerősebb oszlopává, a nép nevelőjévé, s a nemzeti vagyon gyarapítójává.

A keresztény családi állapot teljességének helyreállításához szükség van szociális erényekre azért is, hogy a családapa és családanya újból vallja és vállalja a keresztény családi élet értelmét. A koráramlatok hatása alatt ettől messzire elszakadtunk. Évtizedeken át az egyén anyagi és kényelmi érdekei miatt került fokozatosan másod-sorba a gyermek, ma pedig az eltömegesedés hatása alatt törődünk lelki életével kevesebbet. Vissza kell tehát térnünk ahhoz az egészséges felfogáshoz, hogy a család lényegét és értelmét a gyermek adja. Az apának azért kell vállalnia munkát és gondot a külső világban, mert a család és benne a gyermek élete és jövője úgy kívánja. Az anya pedig maradéktalanul a család lelke kell, hogy maradjon. A világra hozott gyermek gondozása és nevelése, amíg csak lehet, a vele való törődés, amíg az anya él, ez az anyának, mint egyénnek is elsőrendű érdeke, ez hazafias kötelessége és nemzeti tartozása, s ugyancsak kereszt-

tény feladata. A gyermektől szabadulni akarni olyan értelemben, hogy anya helyett mások neveljék pénzért, anélkül, hogy arra kikerülhetetlenül szükség lenne, cserbenhagyása a keresztény családi gondolatnak és sokszor akaratlan elárulása a társadalmi középosztálynak. S hozzá még céltalan is ez az eljárás, mert ma már a családon kívül nevelt gyermekek, bármily társadalmi osztályhoz tartozzanak is, a családra nézve semmiképpen sem kedvező kollektív társadalmi berendezésre hajlanak.

Az elmondottak alapján a középosztály anyagi és szociális családvédelmét a következő elvi alapokra helyezhetjük:

1. Azok a gazdasági és szociális intézkedések, amelyek a középosztály létét biztosítják és fokozzák, általában alkalmasak a család védelmére is.

2. A leghatásosabb szociális családvédelmi eszköz a középosztály életszintjének az emelése, beleértve ebbe az igazságosabb vagyoni- és jövedelemelosztást.

3. A keresztény család védelmét nemcsak a gyermekszaporításra kell kiterjeszteni, hanem annak gazdasági, nevelési, művelődési és erkölcsi szerepére is.

4. Minden támogatást és segítséget, akár intézményes, akár alkalmoszerű, a családon, helyesebben a családfőn keresztül kell juttatni a tagoknak. Ahol csak lehetséges, a család maga gondoskodik tagjai testi, szellemi és erkölcsi szükségleteiről.

Áttérve a gyakorlati megoldásokra alkalmas javaslatokra, megállapíthatjuk, hogy a családok anyagi és szociális védelme történhetik intézményesen, törvények és rendeletek útján. Az ilyen

védelmet csak az állam nyújthatja. Történhetik ezenkívül alkalomszerűen, önszegély igénybevételel. Erre leginkább az érdekvédelmi szervezetek alkalmasak. Itt nyílik alkalom annak az említésére, hogy a *Quadragesimo Anno* pápai körlevél által ajánlott hivatásrendi szervezetek a leginkább alkalmasak arra, hogy a középosztály szerepét gazdaságilag és szociálisan biztosítsák, s ezzel egyúttal adva van családvédelmi elhivatottságuk is. Nem is valószínű, hogy a középosztály tervszerű és átfogó családvédelme addig megvalósul, amíg a hivatásrendi szervezetek törvényes működésüket erre a területre is ki nem terjesztik.

A családvédelem előmozdítására hivatott gyakorlati javaslatok természetesen alkalmazkodnak a középosztály azon rétegéhez, amelynek foglalkozásához és hivatásához illenek. Tartalmuk szerint három csoportba oszthatók: (Cser János.)

I. Gazdasági és szociális természetű intézkedések.

1. Minél több önálló gazdasági egzisztencia létesítése.

2. Családi házak és kisebb ingatlanok szerzésének lehetősége. Ennek sok előnye van családvédelmi szempontból. Megadja a családnak a nagyobb létbiztonságot, értékesebbé teszi az otthont az egyén előtt azzal, hogy tulajdonhoz köti, s nem szoktatja hozzá az egyént az örökös változáshoz, s azzal a hontalansághoz.

3. Földbirtokrendezés alkalmával középirtokok alakítása és egyenlő föltételek mellett többgyermekes családoknak juttatása.

4. Általában a földhözjuttatásnál, bérleteknél a többtagú családok előnye.

5. Termelési, beszerzési és értékesítési szövetkezetek és intézmények létesítése. Az összetartozás nevelése, egymás támogatása és gyakorlati megsegítése csak a szövetkezetek útján lehetséges, úgy, hogy ezáltal egyúttal a mai gazdasági feltételeknek is eleget tehesünk. Külön kell említenünk a fogyasztási szövetkezeteket. Ez utóbbiak ugyanis a középosztály nem minden csoportja részére hasznosíthatók egyformán, sőt ezek alkották Európaszerte a középosztály összefogásának egyik akadályát, mégis nélkülözhetetlen tényezői a középosztály gazdasági talpraállításának, ha szakszerűen vezetik s nem látnak működésükben kapitalisztikus öncélt.

7. Iparpártolásnak a családi állapothoz való alkalmazása.

8. Kisipari és kiskereskedelmi kölcsönöknek elsősorban a többgyermekes családokhoz való juttatása.

9. A középosztály gazdasági erejéhez, igényeihez és családi állapotához mért lakáspolitikai, ugyanilyen elveken nyugvó közüzemi szolgáltatás és az idetartozó kedvezmények megadása.

10. Az ONCsA-juttatásoknak a középosztályra való kiterjesztése, az alapul szolgáló törvény szükség szerinti módosítása, az önállósítási Alap hatályos működésének fokozása.

11. Meggondolás tárgyává teendő a kötelező szociális biztosításnak a középosztály önálló gazdasági léttel bíró csoportjai részére való kiterjesztése.

12. Házassági kölcsön folyósítása a középosztály

azon tagjai részére, akik kérik és vagyoniilag rá-szorulnak.

13. Pályázatoknál, állami és közületi alkalmazásoknál és közszállításoknál egyenlő föltételek mellett a többtagú családdal bírók előnye.

14. Bizonyos számú családtaghoz kötött fizetés-rendezés, amely a családtagok számához is igaz-zodik.

15. A mai rendszerű fizetés mellett a gyermekek számához igazodó családi pótlék és gyermekneve-lési segély.

16. Hogy az állandó és rendes családoknak a nyári szünidőben se kelljen egymástól elválniok, amíg a gyermekek kiskorúak, szükséges, hogy a családok számára olcsó üdülőhelyek létesítse-senek.

17. Ugyancsak a családi élet bensőségének a fokozása céljából korlátozni kell a gyári és irodai alkalmaztatás túlhajtott idejét.

II. Jogi természetű intézkedések.

1. Az adópolitika családvédelmi alapokra való helyezése,

2. Az örökösödési törvény módosítása. Ezt a kívánságot különösen az egyke elleni küzdelem során hangoztatták, egyelőre próbaképen, olyan vidékeken, ahol ez a nemzetpusztító mótely a parasztság körében nagyon elterjedt. Felhasználható ez az intézkedés a középosztály gazdasági erejének a megőrzésére is, elsősorban a termelő-csoportoknál.

3. Az aggregény-adónak és a gyermektelenek gyermeknevelési adójának bevezetése.

4. A véderőtörvény keretében a családfenntartónak adandó kedvezménynek a több gyermek szerint való alkalmazása.

5. A családra vonatkozó törvényeink megváltoztatása olyan értelemben, hogy általuk a család jogai ne korlátoztassanak, ellenkezőleg általuk a család erősödjék és bennük védelmet találjon.

6. Minden törvényes intézkedés és szociálpolitika alanya a család legyen, s ne az egyén, amint az eddig volt. Az egyén ezzel a függéssel még jobban bele illeszkedik a családba.

7. Általában pedig készüljünk arra, hogy a hivatásrendi gondolat a magyar jogrendszerbe beillesztessék. Ennek az alapján oldhatjuk meg a legjobban a középosztály családvédelmét.

III. Erkölcsi és kulturális intézkedések.

1. Az általános műveltség és a szakműveltség emelése. Minthogy a középosztály adja általában a társadalom vezetőrétegét, a műveltség és az erkölcsi erő adja ehhez a jogalapot, a szakműveltség pedig a boldogulási lehetőséget és az érvényesülési biztonságot.

2. A szociálpedagógia érdeklődésének a közép-pontjába a család kerüljön, a társadalomhoz is tudatosan a családon át jusson. Mint fontos nevelési tétel szerepeljen a szülők megbecsülése, az idősebbek tisztelete, tudásuk és élettapasztalatuk iránt megnyilatkozó engedelmesség.

3. Állíttassék fel családi és pályaválasztási tanácsadó. Ez utóbbi segítségével — mindig az egyéni hajlamok figyelembevételével — irányíttassanak pályájukra a középosztály gyermekei,

hogy az eddig tapasztalt egyoldalúságot elkerüljék.

4. Akár elméleti, akár gyakorlati életpályát választanak, neveljük őket kitartásra és céltudatosságra. Iskoláztatásukban segítsük őket ösztöndíjjal, hogy a családjukból hozott készségüket tanulással, itthoni és külföldi tapasztalatokkal gyarapítsák.

A középosztálybeli sokgyermekes anyákat a nekik megfelelő módon tüntessük ki, a családapákat pedig kitüntetéseknel, vezetőállások betöltésénél részesítsük előnyben, ha egyébként rátermettségüknel fogva azt megérdemlik.

A középosztály a mai társadalom ragasztószere, a nemzeti érzés letéteményese és az állami gondolat hordozója. Egészséges állapotában a népi erőkből táplálkozik és felfrissül, azoknak természetes kiegészítője és nevelője. A nemzet életében életbevágóan fontos tényező. A nemzeti társadalom vagy megtartja magának középosztályát, vagy nevel magának újat. Nélküle el nem lehet.

A magyar középosztály ma olyan állapotban van, hogy több gondot kell rá fordítani, mint amennyit az utolsó évtizedekben fordítottak. A nemzeti társadalom végzetes kára nélkül nem maradhat gondozatlanul, hanem meg kell kapnia azt a törvényes megbecsülést, amelyet nemzeti jelentőségénél fogva megérdemel.

Irodalom. — Dr. Cser János: A szociális irányú szakképzés. Nép- és Családvédelem. II. év.

Dr. Székely László: Amiről eddig alig volt szó. Budapest.

Tóth József: Keresztény népesedési politika. Kecskemét,

Dr. O. Leimgruber: Christliche Wirtschaftsordnung u. Mittelstand. Luzern.

Dr. Doros Gábor: Családvédelem, Budapest.

Kovách Imre: Magyar megújulás felé. Budapest.

L. Müffelmann: Die moderne Mittelstandsbewegung. Leipzig.

Dr. H. Tobis: Das Mittelstandsproblem der Nachkriegszeit und seine statistische Erfassung. Grimmen in Pommern.

Dr. R. Karfiol: Mittelstandsprobleme. Köln.

Dr. J. Wernicke: Kapitalismus und Mittelstandspolitik. Jena.

Magyar Kultúra, Nép- és Családvédelem, Társadalomtudomány, Családi Kör.